

Тема уроку. Поетична збірка «Зів'яле листя»: «Ой ти, дівчино, з горіха зерня», «Чого являєшся мені...». Місце любовної теми у творчості Івана Франка. Автобіографічність поезій. Широка емоційна гама почуттів ліричного героя, ствердження невмирущості людських почуттів, ідеалу кохання.

Мета уроку: допомогти учням зрозуміти неперевершену красу інтимної лірики І.Франка; розвивати вміння учнів визначати належність твору до певного літературного жанру, його проблематику, художні особливості; виховувати шанобливе ставлення до інтимних почуттів людей, чистоту і благородство почуттів, любов до поезії.

Тип уроку. Урок сприйняття і засвоєння нових знань з елементами рольової гри.

Хід уроку

Світ постав з любові.

Народна творчість

I. Мотивація навчальної діяльності школярів.

Вчитель. Кохання... Вічна тема, загадка, різні відтінки. Скільки чарівних віршів про це почуття...

М. Коцюбинський:

«Це так легкі, ніжні вірші, з такою широкою гамою чувства і розуміння душі людської, що, читаючи їх, не знаєш, кому оддати перевагу: чи поетові боротьби, чи поетові-лірикові, співцеві кохання і настроїв».

Проблемне питання: Ми якому Франкові дамо перевагу?

II. Оголошення теми, мети уроку.

IV. Сприйняття й засвоєння учнями навчального матеріалу.

1. **(Випереджувальне завдання).** Історія написання збірки «Зів'яле листя».

2. **Відомості** про повість-есе Р. Горака «Тричі мені являлася любов».

Виразне читання вірша Франка «Тричі мені являлася любов».

(випереджувальне завдання)

3. **Виступ творчих груп** (сценарії, написані учнями за повістю Р. Горака; додаються)

- *Одна несміла, як лелія,
біла...*

- *Явилась друга – гордая
княгиня...*

- *Явилась третя – і очам
приємно...*

- *Жінка, котра була поруч...*

4. **Виразне читання віршів** «Ой ти, дівчино, з горіха зерня», «Чого являєшся мені у сні...».

5. **Робота у групах:** дослідницько-пошукове завдання:

- фольклорні риси поезії
- записати емоційний стан ліричного героя
- чим причаровують вірші?

V. Закріплення знань, умінь та навичок («Мікрофон»).

1. Відповідь на проблемне питання.
2. Асоціаційний букет до слова «кохання».

VI. Підсумки.

Інтерактивна вправа **«Незакінчене речення»:**

Мене вразило...

Збірка «Зів'яле листя»...

VII. Домашнє завдання. Вивчити вірш напам'ять (на вибір). Для виразного читання підготувати 3-4 вірші із збірки «Зів'яле листя».

«Явилась друга - горда княгиня»

Сценарій Романів Соломії

Чи прихильною була доля до Франка чи ні - судити вам, але вона подарувала йому ще один шанс, надію, сподівання - його друге кохання, яким стала надзвичайно вродлива аристократка Юзефа Дзвонковська.

Ця історія почалась давно, в задушний день 1 листопада 1880 року на невеликому станіславському цвинтарі, де зібрались мешканці міста вшанувати пам'ять померлих. Перед його очима з'явилась прекрасна золотокоса полячка, в яку був закоханий весь Станіславів.

ФРАНКО. *Бліда, мов місяць, тиха та сумна,*

Таємна й недоступна, мов святиня

Юзефа ... Дочка польського аристократа-емігранта. Її краса вражала всіх.

О, як би хотілось вічно гладити її шовкове волосся, щоки ... Обняти тільки раз - і вмерти.

Гордою княгиною стала для Франка Юзефа Дзвонковська. Юзефа була дуже вродливою жінкою і багато хлопців закохувалися в неї, однак вона

нікому не відповідала взаємністю, хоч з усіма була привітна і добра. Всі вважали, що це відбувалося із-за того, що вона була «високого походження».

Франко покохав її. Мало того, він вирішує, що після Ольги Рошкевич Юзефа - саме та жінка, яка може стати його дружиною. І ось приїзд до Дзвонковських. Розмова з Юзефою ... Але вона не відповідала на його почуття. Відмова Юзефи вразила його. Він думає, що це аристократичне походження заважає їй поріднитись із ним. Він звинувачує її в цьому і надсилає їй вірша ...

ФРАНКО. *Я й забув, що то осінь холодна,*

я й забув, що то смерті пора,

я й забув, що ти кров благородно,

Що між нами безодня стара,

Що між нами народнії сльози,

Що побити нам зовсім не слід,

я й забув, що столітні погрози

Відлучили від мого твій рід ...

Юзефа. *«Цей вірш на мене справив прикре враження. Несправедливість його гніву змусила написати мені відповідь: «Пане, ви звинувачуєте мене в кастовості, якої і сліду немає в моїм поводженні. На основі чого ви зробили висновок про мою гордість і аристократичні капризи, може, на основі кількох, кинутих жартома фраз, які ви сприйняли серйозно? .. Тож знайте, що людей, а особливо чесних, я ціную більше, ніж зірки. Щодо національності, та до українського народу, хоч його ще мало знаю, прив'язалася щиро, і вам це відомо. Ви прагнете взяти за дружину особу, яку погано знаєте, до якої не маєте довір'я - згідно з моїми переконаннями, - це є легковажними почуттями, яке не принесе нам сподіваного спокою і щастя. Сердечно вітаю пана. Юзефа».*

Минали дні, тижні, місяці ... Думки про Юзефу не покидали Франка. Він вирішує знову зустрітись із нею.

Франко. *мила Юзефо, чому так різко ви відкидаєте мої почуття? Гаразд, можете не любити мене, але ж навіщо взагалі вбивати в собі любов, полюбіть хоч когось!*

Юзефа. *О, Іване! Якби ж ви знали правду всю! Готова я була любити, але хвороба знищила всі наміри мої.*

Так Франко і довідався про справжню причину відмови - Дзвонковська була хвора на туберкульоз. Рано чи пізно вона мала померти, тому вона не могла стати його дружиною. Відмовила, як і всім - іншим, хто прохав її руки. Інші не знали нічого, а Франку вона сказала. Чесно і відверто. Вона зреклася від нього заради нього. Він зробив би так само ...

Юзефа Дзвонковська стала народною вчителькою, але прожити їй судилося всього 30 років. Померла вона 5 травня 1892.

Франко ще довго страждав після смерті Юзефи. Він присвятив їй такі рядки:

Франко. *«Бліда, мов місяць, тиха та сумна,*

Таємна й недоступна, мов святиня,

Мене рукою зимною вона

Відсунуло й шепнула таємно:

«Мені не жисть, тож: хай умру одна».

І мовчки щезла там, де вічно темно.»

«Цвітко осіння, бита сльотою. Чом тяжкий мені жаль за тобою? Стрівши мельком тебе на своїм путі, чом ж не можу я тебе забути? І пробери мене трепіт таємний, але втиши мене голос неземний: «Ні друже, ні, не нам снить про жисть любу, буря осіння нам грає до шлюбу. Рада б жисття прожить, друже, при тобі, та вже зима біжить, що, може, нас зложить в спільному гробі».

«Явилась третя - жінка чи звір»

Автор сценарію - Крушельницька Соломія

Ведуча. Що ж посилає Франку доля втретє – випробування чи справжню любов? На це питання, мабуть, не зміг би однозначно відповісти і сам Іван Якович.

Франко.

Явилась третя - жінка чи звір.

Глядиш на неї - і очам приємно,

Впивається її красою зір.

То разом страх бере, душа холоне,

І сила розпливається в простір.

Ведуча. Особа Целіни Зигмунтовської, в яку закохується Франко, зацікавила багатьох. Навколо Франка почали кружляти чутки: «Чи правда, що

Зигмунтовська жила в домі поета? Чи через неї з'явилося його "Зів'яле листя»? .. То хто ж вона, оспівана, як ні одна до цього і після цього жінка, в кращих ліричних поезіях Франка? Хто вона, Целіна Зигмунтовська?

Широкому колові про Целіну Зигмунтовську вперше оповів син Франка, Тарас, у книзі «Про батька». «Пізнався - писав Тарас Франко, - Іван Якович з Целіною Зигмунтовською ще в Дрогобичі, коли та сиділа при поштовім віконці й обслуговувала публіку. Франко почував себе при ній несміливим, ні постаттю, ні красою не міг її заімпонувати. Його Розуму дівчина не бачила, творів не знала і не його слави бажала, а маєтку, якого у Франка не було ... Целіна вийшла заміж за поліцейського комісара, мала з ним двох дітей і швидко повдовіла».

Целіну виховувала її тітка. Все виховання зводилось до того, щоб вигідно вийти заміж. Майбутнє кожної порядної жінки - в кишені чоловіка. Якщо чоловік матиме гроші і добру посаду, то все буде добре. Цих настанов Целіна дотримувалася протягом свого життя.

Целіна. Видаючи кореспонденцію, я часто помічала, що мене «пасе» очима якийсь молодик. Співробітники сказали мені, що це Іван Франко, газетяр чи ще щось у цьому роді, тобто людина непевних занять. Потім на мою адресу почали приходити листи від якогось невідомого. Мені подобались ті листи, гарно написані. Одного дня Франко підійшов до мого віконця й запитав, чи буде відповідь на листи невідомого? Я близько придивилась до Франка. Ні, він мені абсолютно не подобався. Мені завжди подобались брюнети з синіми очима, а Франко був рудий та й прізвище мені його не сподобалось ...

Він слідував за мною скрізь, як тінь. То тривало місяцями. Він, як школяр, боявся промовити до мене й слово, хотів підступити ближче, годинами вистоював перед моїми вікнами... Потім він зник. Але одного дня знову з'явився на пошті у супроводі якоїсь гарної брюнетки. Товаришки по роботі сказали, що то дружина Івана Франка. Я полегшено зітхнула: нарешті буду мати спокій ...

Ведуча. Так, дійсно Іван Франко одружується з курсисткою Ольгою Хоружинською, але чи був увінчаний любов'ю той шлюб? Ні. Поет не може витравити з серця кохання до Целіни, яка раптово виїхала зі Львова. Франко пише їй листи, часто їздить у Перемишль, де на той час живе Целіна, присвячує їй свої вірші. Здається, рана ніби загоїлась, і настав довгоочікуваний спокій. Зовнішньо він, дійсно, став спокійний, тільки час від часу в його записнику з'являються вірші, подібні до цього ...

Франко.

Чого являєшся мені
У сні?
Чого звертаєш ти до мене
Чудові очі ті ясні,
Сумні,
Немов криниці дно студене?
Чому уста твої німі?
який докір, яке страждання,
Яке несповнене бажання
На них, мов зарево червоне,
Займається і знову тоне
у тьмі?

О ні!
Являйся, зіронько, мені!
Хоч в сні!
В житті мені весь вік тужити –
Не жити.
Так най те серце, що в турботі,
Неначе перла у болоті,
Марніє, в'яне, засиха, –

Хоч в сні на вид твій оживає,
Хоч в жалошах живіше грає,
По-людськи вільно віддиха,
І того дива золотого
Зазнає, щастя молодого,
Бажаного, страшного того
Гріха!

Ведуча. Та несподівано Целіна знову з'являється у Львові. Приїзд Целіни до Львова знову викликає у Франка неспокій. Біль, розпач, скарги на долю тепер сплітаються в одне ціле. Для Целіни ж він нецікавий навіть тепер. Що він, жонатий мужчина, якого обсіли діти, може дати їй? Та й, окрім того, він русин, українець. Не для неї. І Целіна виходить заміж вдруге за працівника суду - чоловіка видного та багатого. Целіна з чоловіком та дітьми оселяються в гарному будинку, повз який часто ходить у справах Франко.

Франко.

Ось тут моє щастя! Як низько! Як близько!
Та як же далеко навіки!
І крається серце, та висохлії сльози,
Огнем лиш повіки.
Гаряче чоло я, в долоні зціпивши,
Втікаю від тихої хати,
Мов ранений звір той тікає у нетрі,
Щоб в своїй берлозі здихати.

Ведуча. Хто ж зробив з мужнього каменяра людину слабкої волі? Целіна? У чому її провина? Провини ніякої немає. Була звичайна жінка, яких повний світ. Мала свої плани, свої розрахунки. Чи винна була в тому, що її образ взяв за об'єкт свого «невиплаканого серця» Франко? Ні ... то вже була така його зла доля.

Франко і Ольга Рошкевич

Автор сценарію – Вікторія Корець

Автор. Маленька, похилена під тягарем літ, уся в чорному старенька їмость зрідка показувалась на люди. Лише при добрій погоді, та й то надвечір, бачили, як дибала тісною вуличкою, затіненою бузиною та буйним пасльоном, до річки. Зупинялась аж коло верб, старих і дуплавих. Довго стояла, думала про щось своє, а відтак, спираючись на палицю, вертала назад. Стежка вела її попри кам'яний хрест. Зупинялась перед ним. Старим, пощербленим, пооббиваним. Думка перебивала думку. Спогади сплутувались, вона ніяк не могла дати собі з ними ради.

Ольга. Чому я завжди зупиняюсь тут? Що тягне мене сюди? Адже я не знаходжу тут ніякого спокою, ніякої відради. Навпаки, завжди приходжу ще більше стривоженою і розчуленою. Здається, що той хрест я несучи все своє життя.

Автор. Це була Ольга Рошкевич ...

Час був безжалісним до неї. Колись великі мудрі очі вицвіли, втратили блиск і відвагу, полишивши тільки біль і розчарування. Сиве, як молоко, волосся, покрите чорною хустиною, вибивалось на високе, в глибоких

зморшках чоло. Чорна сукня, чорний в дрібні квітки фартушок, білий комірець, запнутий срібною брошкою з дрібними камінцями.

Зажурена, без усмішки. Ніби боялась людей і не чекала від них нічого доброго. Уникала слуг, гостей, не приймала нікого. Ночами часто не спала. Досвітками, коли випадали вранішні роси, а з річки дув холодний вітерець, тихо, щоб нікого не розбудити, виходила в старий сад. Чогось всі зауважили, що найчастіше затримується коло старого сухого горіха. Його не зрізували, бо мали надію, що ще відживе і котроїсь весни зазеленіє ...

Обмежила весь світ у чотирьох стінах невеличкої кімнатки, яку вдома називали «бабциним покоїком» і в якій вона жила до смерті. Тут читала, вишивала, плакала і сумувала. Велика дубова шафа зі старими книжками, до котрих нікого не підпускала; велике старомодне ліжко на пружинах, а над ним гуцульський килимок; накаслик, в якому тримала свої особисті речі Цілими днями, а то й тижнями Ольга могла сидіти у своїй кімнаті при заслонених вікнах і нікуди не виходити.

І, можливо, трагедії не було б, якби доля, котра наслала на Ольгу важкі випробування, зустріла в ній характер слабкий. Ольга покорилась би волі батька. Але Ольга мала характер сильний, котрий ломиться, як казав Франко, а не гнеться. В їх листах ще повно надії на спільне життя і щасливе майбутнє. В кожному листі рясніє від слів «коханий», «кохана», «любий», «люба». Ці слова прийшли не відразу ...

8 лютого 1876 року У Львові в приміщенні Народного дому було влаштовано студентський бал. На нього з'їхалось багато гостей. Господарем балу був І. Шараневич. Приїхав і М. Рошкевич з Ольгою. Франко чекав її.

Франко. «Побачити Тебе лише здалека. Я від осьмої кляси до другого року філософії вздыхав, мучився і кляв сам на себе, щоб сказати Вам одно «ти», почути ваше «люб'ю», обняти, поцілувати Вас»

Ольга. ... Все змінилось після балу. Відтоді в листах я почала підписуватись «Твоя наречена Ольга».

Автор. ... «Скінчивши сьомий клас, - напише Іван Франко у своїй автобіографії 26 квітня 1890 року, - він перший раз пустився під час вакацій в дальшу мандрівку, перший раз не поїхав додому пасти худобу та допомагати при збірці сіна і збіжжя. Він поїхав залізницею до Стрия, а відси рушив сільським трактом до Синевідська та Побук, Бубнище, Тисів, Церковну, Мізунь, Велдіж, зайшов до Лолина. Ця маленька мандрівка дала йому пізнати трохи більше світу і людей, ніж знав досі ...»

То був 1874 рік. Від цього часу Іван Франко залишить своє серце у Лолині ... Сюди, у Лолин, незабаром полинуть його листи Ользі ...

Франко. «Правда, Ви бачили мене лиш коротко. Ви пізнали мене та склали свою думку про мене, може, більше з оповідань свого брата, ніж з роздивляння, - розкриваю усе серце перед Вами, - судіть про мене. Певне, по кажуь Вам може нудним, нетовариським, потайним, або, кажуть, німим і дурним, - але судіть самі: я не отримав майже жодного виховання, не зазнавав жодної повної любові та дбайливого відношення батьків, - чужий і самітний між чужими людьми, так я виріс. Я не мав жодного товариства, я не жив із ніким, хіба що з моїми книгами. Світ був мені незнайомий, велика школа товариства зачинена. Щойно минулого року, коли я познайомився з Вашим братом, відкрився широкий світ перед моїми очима, стало ясніше переді мною ... Ось я побачив Вас ...»

«Ах, Ольго, кажу лише, що почуваюсь тепер здоровим, зовсім здоровим, легким, вільним, що бачу перед собою світ відкритим ... Часто питаю себе про причину цієї зміни, - але відповісти на це мені зовсім не легко, бо лише Ви можете вирішити цю справу. Пошліть мені відповідь, - або, якщо Ви дивилися на це лише як на забаву, пошліть мені іншу відповідь, - вона може бути будь-якою. Я переніс у своєму житті дуже багато гіркого, - один удар більше або менше, - що це означає ...»

«Не знаю чи Ви розумієте те, яке важке завдання Ви наклали на мене, просячи мене нічого більше Вам не писати ... Змилосярдїться надї мною і не забороняйте мені бодай деколи до Вас написати ... Якщо Ви й не можете

відповідати мені, - це моє останнє лікарство, - стану спокійнішим, коли розкрию Вам усе своє серце ... Якщо б Ви могли заглянути у моє нутро, - Ви б знайшли там сто разів більш фантастичні образи, сто разів гарячіші почуття, та я сам поборюю їх, бо, може, й це сяк чи так містить у собі багато такого, що може Вас образити, бути для Вас немилим ...»

- «О ні, ні, Ольго, якщо Вам подобається, щоб я покинув усяку думку про Вас, то так само зроблю це без заперечення. Тому не в'яжіться жодними оглядами! Найперше свобода почуттів! Я був би най нещасливішою людиною на світі, якщо б моя особа, навіть моя присутність або моя любов в'язала Вас у чомусь або як-небудь шкодила Вашій свободі ...»

Автор. Він ділиться з нею кожною новиною, кожним своїм успіхом і розчаруванням, кожним літературним задумом ... Він обмінюється з нею думкою відносно тих чи інших творів, говорить про події та людей, про "Дрібну бібліотеку", про зацікавлення етнографією та фольклором. Він ніколи нічого не приховує перед нею ... Вони мріяли одружитись. Для себе вони готували подарунок: збірку весільних пісень з Лолина ...

Франко. Що ще, крім «здорової і правдивої» любові, потрібно для подружжя? «Високої, гуманної і чесної цілі, за котру б тето подруже боролось спільною силою весь вік; то-та боротьба одна може вічно піддержувати її любов, бо люб'ячи свою спільну ціль, мимоволі любиться і цініться кожного, хто йде до тої самої цілі. Ти бачиш, дорога Ользю, що по моїм поняттям до такого щастя соціалістам дорога дуже легка, - хоть зато більше для них труднощі і горя в чисто матеріальних зглядах».

Ну а ще для щасливого подружжя потрібно, щоб супруги не в'язали один другого, були вирозумілі на помилки, а взагалі повинні відноситись один до другого приязно і тактовно.

Потім, після Іванківки, був «поворот у рідний Лолин» ...

Ольга. «Страх! Кілько я перенесла за тих 2 роки! Не знаю, що се за сила держит м'я ще доси при житю. А кілько я ся встиду набрала!" - писала я

Франкові після повернення додому 15 червня 1879 року. - Як Полянський пішов від нас, мамця тогди розкричалися вголос, бігали по городі, кричали на ганку без пам'яті, що чорти якісь насилаються, - люде ставали по дорозі та слухали. Мене називали остатнов шельмов».

Автор. Ольга починає боятись за своє щастя. Може, Іван, її Іван, трошки зміниться, може, на час, бодай, закине ту свою роботу, щоб тільки могли побратись, бути разом, а потім ...

Франко. «Думка, що я для тебе мав би покинути своє переконання, видалася мені такою дикою, не гідною тебе і мене, що не раз бували хвили (в тюрмі), коли я насилу відганяв від себе твій образ, - відповів Франко Ользі. - Тепер я побачив, що ті слова твої могли бути не впливом егоїстичної буржуазної любові, котра, крім свого щастя, не хоче нічого бачити, ні знати, - а що вони радше були впливом надто великої старанності о моє власне добро, - я знаю се і тим сильніше люблю тя за те».

Автор. Він не може дочекатись, коли відкриються тюремні ворота, і він стане вільним. Він чекав цієї хвилини. Нічого страшного не сталось, їх просто на хвилю розлучили. Тепер вони зустрінуться.

Одного дня з'явився у Лолині Володимир Озаркевич, далекий родич Рошкевичів, брат майбутньої письменниці Наталії Кобринської. Мати, звичайно, пожалілась йому на Ольгу, на її таке непевне становище і впертість: "або Франко, або монастир". Одне горе! І зовсім несподівано Володимир просить у батьків руку ... Ольги.

Ольга довго і слухати не хотіла про Володимира, їй було дивно, чого саме її, таку, з котрої всі сміються, вибрав він? А згодом Ольга дає згоду і пише до Франка:

Ольга. «Се крайній час, мені треба помочи конче, ти не можеш мені дати єї, не можеш поратувати, але я приймаю поміч від другого приятеля і йду заміж

за Озаркевича. Івасю, мені здався, що якщо ти мене любиш, то повинен-єсь бути рад з того. Предпіж я буду вільна, свободна ...

Я уступаюсь відси, бо ту мені не жите, а смерть. Той чоловік хоче м'я взяти відси, - я го буду любити за то, я му вдячна за то. Тебе люблю, - ти ми показав дорогу, куда йти, а він отвирає ми ворота, що стоять заперті передо мною. - Не кажи, що я за тебе забула! Ти ми ніколи з думки не зійдеш, - що буду робити, про що буду думати, все то буде тісно зв'язане з твоєю роботою, з твоїми думками ... Мені буде добре, як відси геть піду; мене не буде ніхто в'язати; буду робити, буду працювати, о скільки лиш зможу, і буду з того рада ... Лиш відси, з сего села гет! гет! гет!... Сама піти не можу».

Автор. Ольга вирішила ... Вона повна планів на майбутнє. В неї, нарешті, буде воля. Вона зможе вільно листуватись з Франком, працювати, як і він, на користь спільної справи. Вона ... "Маю намір на будуще, - напише вона Франкові по шлюбі.

Ольга. Слиби то вдалося, тогди отримані гроші призначаю на видавництво книжок, а насамперед і в короткім часі надіюсь, ні хочу! увидіти друковані твої «Жаби», бо шкода, най не завадять.

Автор. На жаль, Франко не надрукував «Жаб», а автограф не знайдено. Згідно з даними мала бути це річ гострою сатирою на тодішніх політичних та національних керівників.)

Ольга. Мені здаєсь, що се такі плани доконче мусит ся у нас зреалізувати. Володимир Озаркевичу дуже сподобалось, він оббєраєсь уже на той час за першого зарядчика і робітника до рїлі, розумївсь само собою, що теперїшній свій стан покидає тогди ... Одне мене мучит і гризе, що ти хворий, не хоруй, Івасю, змилуйся!

Франко. Франко знав, що так станеться. Знав ... але не витримав. Лист Ольги про те, що вона виходить заміж, звалив його з нїг. В нього крововилив ...

Франко. «Пощо Ти писала той лист, та і в такий спосіб, що то і добре, Тебе ніхто не силує, тільки забаглося Тобі попадею бути, ну, і йдеш за попа, - писав у відповідь Франко. - Люба, подумай собі, які думки мусів насунути мені той лист! Посліднє Твоє письмо то успокоїло мене, властиво слабість, чи дістав кровоток, чи так якби кожного дня приставив лявожкам, ну та й плаває спокійно кров і лагодить біль внутрішній, і дай бог, щоб скоро було по всім, волю здохнути, ніж жити в такім отупінню і ідіотизмі, в яким тепер нахожусь. Ану, але се моє діло, уже м'я втішило то, що пишеш, що полюбиш Озаркевича і будеш щаслива. Я не сумніваюсь о тім і з щирого серця бажаю Ти щастя за всі ті муки, перенесені дома; тільки що Ти говориш о моїм щастю, видаєсь ми іронією ...»

Автор. Після цих слів він написав слова, котрі вже стали класичними, хрестоматійними, котрі наводить кожний біограф, коментуючи Франкову першу любов.

Франко. «Наші шанси не рівні, Ти щаслива вже тим, що можеш вибрати межі мужчинами чесними і розумними, а таких тепер уже досить, і с часом буде більше. Але мені нема вибору аніякого: стративши Тебе, я стратив надію на любов чесної і розумної жєнщини, а притім такої, котра б могла зв'язати свою долю з моєв ...»

Та ще: «Але, жалкуючи на долю, що позбавила кар'єри мене і подібних мені, не забувай, що іменно наша недоля причинилась до витворення і скріплення нових характерів, чесних, розумних і мислячих людей, між котрими Ти і другі можуть вибирати».

Автор . Ольга - в розпуці. Франко, виходить, не зрозумів її. Не зрозумів, що вона хоче через шлюб зробити те, що свого часу зробила Софія Ковалєвська. В той же час Франко пише Ользі:

«Люб'ю Тебе, тільки не так як давнійше, а сто раз глєбше, щиріше, сердечнійше, відколи знаю, що й Ти скомпромітована, як я, що й ти терпиш. Ти кажеш, що ми, мужчини, судимо остро, - може бути, - але я тепер нічого

не хочу судити, - я тепер себе і все кладу в Твою руку, - роби, як знаєш, як думаєш. Рішайся і будь переконана, що я все буду Тебе любити і вічно буду Тобі вірний і потраф'ю для Твого добра так само терпіти, як Ти для мого. Рахуючи, вважай мене не чоловіком з живим серцем, а одиницею. Не вважай се за іронію, і я знаю, що в важнім разі я би потрафив так само не вважати на Твоє серце і вважати Тебе такою ж одиницею і нічим більше. Вважай, що моя доля - вітер в поли, і що хто знає, куди мене кине. Вважай, оскільки різниця меже долею моєю і Озаркевича, і рішай ...»

Друзі Франка починають звинувачувати Ольгу в невірності, в тому, що вона чесний хліб хоче поміняти на пухку попівську булку. Ольга в розпачі, її не розуміють. Не розуміють, що це найкращий вихід із ситуації.

Ольга. «Знаєш, Івасю,

Автор. - писала вона Франкові,

Ольга. - я маю тепер трьох рідних братів, Славко, ти і Володимир. Так мені зі правди здається, лишень трудно відай було би мені братися відгадувати, котрий з тих трьох мені найблишчий і найріднішчий».

Автор. Шлюб Ольги Рошкевич з Володимиром Озаркевичем відбувся в Лолині 14 вересня 1879 року. Ні Ольга, ні Франко не знали, чому Володимир Озаркевич, син посла, громадського діяча, згодився одружитись на "підупалій в громадській opinii", бідній дочці провінційного священика Ользі. Тільки потім все стало ясно. Володимир свідомо, нехтуючи своєю кар'єрою, переносючи глузування близьких, свідомо протягнув руку колишній Франковій нареченій. Протягнув з пошани і поваги до Франка. Він дав можливість Ользі працювати, займатись корисною роботою, перекладати, писати. Його дім завжди був відкритий для друзів Франка в найскрутніші хвилини.

Листи до Франка Ольга пише все рідше і рідше, та й то короткі, ділові. Франко любив її. Він боровся за свою любов, чим можна пояснити ті часті перепади у їх відносинах. Любив її не десять років, як переконував у цьому

А. Кримського. Ідеал ніколи не перестає бути ідеалом, навіть якщо його втрачають. Він шукав Ольгу в інших жінках. Франко ствердив життям і творчістю, як Петрарка й Данте, що генії і любов народжуються не так уже й часто, щоб доповнювати одне одного ...

Франко і Ольга Хоружинська

Автор сценарію – В. Мацків

Іван Франко. Я вперше у Києві! Давно вже я збирався і гаряче бажав звидіти Україну і Київ. Склонити тамошніх людей, щоби допомогли заснувати часопис літературний. Кияни згодилися дати ледве 500 руб. на перший рік, та й то по частям. І справді, мені прислано руб. 300, але до часопису не прийшло.

Іван Франко. Але одне добре! У Трегубова я познайомився з Ольгою Хоружинською з Харкова, слухачкою Вищих жіночих курсів, розвиненою і освіченою дівчиною з демократичними поглядами.

Антоніна. Ти була привітна й дотепна і відразу впала в око Франку.

Ольга. Він мені теж сподобався. Дійсно, така енергія, такий розмах, культура, розум. Куди до нього тутешнім «ухажорам». Та й зовнішність - гарні очі, високий лоб ... Франко, людина «передових поглядів», на жінку дивиться, як на товариша і друга, сподвижника у боротьбі.

Антоніна. Перед тобою Ольго, Франко не приховує, що йому такий друг і потрібен. Саме зараз ...

Іван Франко. А діло, про котре хотів писати я, приступаю до Вас з просьбою: будьте моєю дружиною, моєю жінкою? .. я на хвилину лишаю на

боці те, що може сказати Ваше серце ... Припускаю тільки, що серце Ваше не скаже безглядно veto, - бо в такому разі всяка дальша розмова неможлива. Ви може повстати проти зв'язку з чоловікоуцом, живучим в другім государстві, серед інших порядків і зовсім чужих людей та обставин. Така вже жіноча доля: приходить час, і треба йти з батькової хати між чужі люди з чоловіком. Але хіба між Галичиною та Києвом є китайський мур? Хіба зв'язки з родиною не можна підтримувати?

Ольга. А як же любов?

Іван Франко. А любов? Як бути з нею? Ах, Олю, мила Олю, хіба ж ця любов дається тільки розумом, знанням? Хіба вона не так, як той дух, що віє, куди хоче? Хіба ж вона не приходить через ніч, не виростає з тихої симпатії, з уподобання.

Ольга. Я звикла бути при ділі!

Іван Франко. В Галичині, аби тільки руки, а діла всякого доволі найдеся. Чи схочете зайнятися щколою, обученем дітей, чи так таки працею пропагандовою між жіноцтвом. чи працею літературною або науковою, до всего сего найдете у нас поле і спосібність...

Ольга. Для остаточної відповіді я мушу ще переговорити з «одним родичем з Одеси» та, крім всього, мені дуже соромно, що я не вмію добре говорити та писати по-українськи.

Антоніна. Франко не такий вже й ідеал, який випестила ти у своїй уяві. Чи зможеш, вихована в зовсім «інших традиціях і умовах», стати помічником Франку та його соратником. А ще, Ольго знай, що він, кажуть галичани, «з тюрем не вилазить». Він принциповий і не поступається у своїх переконаннях. Нарешті, Галичина - чужий край. Як тебе там приймуть?

Ольга. І все ж таки, геть сумніви, я буду дружиною Франка!

Іван Франко. По Вашім від'їзді щось таке зо мною сталось, що я й сам не знаю. Немовби мені половину життя взято, такий я почувся слабий, безсильний і безвладний. Се, мабуть, була натуральна реакція після тої несподіваної і великої радості, яку Ви вчинили мені своєю згодою. Як я Вас люблю, Олічка! Як горячо бажаю я бачити Вас щасливою! Одного тільки боюсь, щоб щастє не вбило мене!

Антоніна. 16 травня 1886 року в Павлівській церкві в Києві відбувся шлюб Івана Франка з Ольгою Хоружинською. Франко не привіз із собою необхідних документів, потрібних для одруження іноземців із підданими Російської імперії, а тому весілля відбулося не у квітні, як хотіла Ольга, а в травні. Ольга вважала, що травневі шлюби нещасливі. Вона мріяла про красиве весілля: щоб молодий ішов до шлюбу у фраку та білих рукавичках, а вона у фаті і щоб неодмінно їхали четвіркою білих коней. Нічого подібного, звичайно, не було. Щоправда, молодий позичив фрак і білі рукавички, але до церкви йшли пішки. Та і як же їхати, коли церква була поряд і відділялась від квартири Трегубових лише вузьким коридором. На додачу перед виходом до вінця Франко побачив у бібліотеці Трегубова один дуже цікавий давній документ і тут же у весільному одязі сів вивчати його. Ольга до останніх днів жалувала, що вони обвінчались у травні. Якби у квітні, може б, життя склалося щасливіше.

Іван Франко. Рік 1897 накинувся на мене, наче два пси на діда на перелазі: виборами і хворобою. Ольга вже не зможе розрізнити добра і зла, вона перестає вірити.

Іван Франко. З теперішньою жінкою я оженився без любові, а з доктрини, що треба оженитись з українкою, і то більш освіченою, курсисткою. Певна річ, мій вибір був не архіблискучий, і, мавши іншу жінку, я міг би розвинути краще і докнати більшого, ну, та дарма, судженого конем не об'їдеш.

Антоніна. Події 1895 - 1898 років порушують психіку Ольги. У 1900 році їй виповнилось всього 36 років. Важке життя, постійне нервово напруження порушило психіку Ольга. Вона починає боятися людей, У 1903 році хвороба Франка загострилася, настав параліч рук. По Львову знову пішли плітки, здогади, інтерпретації, дискусії ... Жертвою упав не тільки Франко. Впала й Ольга Хоружинська.